

A fényről és egyes nemzetekről

ILLUMInazioni / ILLUMInations

54. Velencei Biennále

📍 **Velence, Olaszország**

📅 **2011. június 4 – november 27.**

A világ egyik legjelentősebb kortárs művészeti szemléjének megrendezésére idén a svájci BICE CURIGERT – a zürichi Kunsthaus kurátorát, a Parkett főszerkesztőjét – kérték fel, aki az *Illumi/nations'* című válogatáson a képzőművészet legújabb eredményein túl reflektorfénybe kívánta vonni a művészeti intézményrendszert és magát a biennálét is. Ebben nem is lenne semmi újdonság: a 116 éves intézményt nem először és utoljára próbálják megújítani a szervezők és a résztvevők. Az egykor a világiállítások mintájára létrehozott nemzeti pavilonok, a versenybe küldött „legjobb művész”, az aranyérem, a nemzeti önreprezentáció igénye nyilvánvalóan anakronisztikussá vált a 21. századi globális kultúra, a határokon átívelő témák, trendek és ízlés keretei között – gondolhatnánk. Ám úgy tűnik, hogy a változékony időkben a közhelynek minősülő téziseket sem árt időnként szája rágni. Idén az olasz kultuszárca például úgy döntött, hogy a kortárs művészet iránti ellenszenvéről elhíresült, de politikailag jól fekvő VITTORIO SGARBI kezébe adják az olasz művészet bemutatásának jogát; az ízléstelen és retrográd végeredményt ki-ki saját szemével láthatta az Arsenálban.²

1 Magyarul: „Illumi/nációk” (azaz „megvilágítások”): szójáték az egymásba csengő „világítás” és „nemzetek” kifejezésekkel.

2 A *L'Arte non è Cosa Nostra* (kb.: „a művészet nem maffia / a művészet nem a mi ügyünk”) című kiállítás, mely többek között az olasz nemzet egyesülésének 150. évfordulóját volt hivatott ünnepelni, a lehető legsúlyosabb kritikákat szenvedte el a nemzetközi sajtóban (a legenyhébb kifejezés talán az „ócskapiac” volt). Miközben a kurátor a művészetben működő elit klub, vagyis az általánosan elfogadott szakmai körök véleménye ellenében, „demokratikusan”, azaz 200 értelmiségi javaslat alapján választott ki 200-nál több olasz művészt, világhosszá vált, hogy a tárgyra vonatkozó felkészültség és ízlés nem spórolható meg sem a művek válogatása, sem bemutatása során. A „nagy olasz cirksusz”, melynek plakátján a keresztre feszített és vértől csöpögő olasz csizma látható (GAETANO PESCE műve előben, gyertyákkal és ímásmólyokkal talán még riasztóbb volt) áttekinthetetlen mennyiségű és többségében középszerű műveivel szinte menekülésre készítette a színvonalasabb programhoz szokott nézőket.

SONG DONG

Para-pavilonja (A szegény emberek intelligenciája), 2011 (ILLUMInations kiállítás, Arsenale) helyspecifikus installáció, fém- és faház, 100 db szekrényajtó, © fotó: Rosta József

A központi kiállításban szerencsére több olasz művész is lehetőséget kapott a szépítésre, hisz Bice Curigernek az előbbiekkal ellentétes meggyőződése szerint napjaink művészetét „a kulturálisan konzervatív nemzetfogalomtól” elszakadva illik áttekinteni, így a kissé vértelen, ám ismeretlen nevekben gazdag kiállítására nyolcvannál több művészt hívott meg Európán kívül többek között Kínából, a Közel-Keletről, Afrikából, illetve Dél-Amerikából.³ Curiger szerint a művészeti élet a közösség olyan formáját jelenti, mely egyben egyfajta multikulturális társadalmi modellt kínál a jövőre nézve,⁴ így közvetve egymás kölcsönös megértését, a közösségeken belüli feszültségek oldását is szolgálja. A kurátor az identitásra és a hovatartozásra vonatkozó kérdéseket is feltett a biennále művészeinek: 1. a művészek közössége vajon alkothat egy nemzetet? 2. hányféle nemzetiséget érez önmagában? 3. hol érzi otthon magát? 4. a jövő nyelve az angol vagy egy másik nyelv? 5. ha a művészet egy nemzet volna, mi állna az alkotmányában? A kérdések valóban megfontolásra méltóak: mely szempontok köthetnek manapság egy nyelvhez, egy országhoz, egy nemzethez, egy közösséghez valakit? Milyen hatások alakítják az egyén identitását, és milyen tényezők kényszeríthetik arra, hogy feladja megszokott nyelvi, kulturális közeget? A szabadságjogok korlátozása, az általános rosszkedv és a kilátástalan helyzet kétségkívül ebbe az irányba hatnak. Csekély vigasz, ha legalább a nemzetközi művész-unió tagjának érezheti magát valaki, ahol azoknak a művészeknek jár a virtuális állampolgárság, akik saját tapasztalataikat egyetemesen érvényes, korszerű formában képesek megjeleníteni (csak hogy tovább súlykoljuk a közhelyeket).⁵ Nagy kár, hogy a sokoldalúan tájékozott Curiger kiállításában mindezek ellenére is csak kevés figyelemre méltó művet láthattunk.

Életképesnek bizonyult viszont az úgynevezett para-pavilonok ötlete: a kínai Song Dong,

3 Az összesen 83 művész közül 32 fő „fiatal” (35 év alatti), 32 pedig nő. Kelet-Közép-Európát mindössze egy litván, egy szlovák és egy lengyel művész képviselte (Gintaras Didžiapetris, Roman Ondák, illetve Monika Sosnowska).

4 „Far removed from culturally conservative constructs of 'nation', art offers the potential to explore new forms of 'community' and negotiate differences and affinities that might serve as models for the future.” <http://www.labiennale.org/en/art/exhibition/curiger/>

5 Bice Curiger a művek aktualitását firtató kérdésre így válaszolt: „A művészet és a média közvetítésével megismert jelen történések közti kapcsolat problematikus lehet: ami ma fontosnak tűnik, holnap talán el is avul. Egy más szinten a művészet a legbonyolultabb problémák megértéséhez kínál utat, így a történelmi és társadalmi változások megértéséhez is. Ez derül ki a nemzeti pavilonok esetében: a művészet segít a mélyebb valóság megértésében, ami lehetetlen, ha figyelmünket csak arra korlátozzuk, amit a médiában látunk.” In: Franco Fanelli: *“I've included a very well-known outsider: Tintoretto!”*. Bice Curiger, curator of this year's Venice Biennale, says its scope still makes the exhibition unique, The Art Newspaper, online publikálva: 2011. június 1. <http://www.theartnewspaper.com/articles/%E2%80%9Cve-included-a-very-well-known-outsider-Tintoretto!%E2%80%9D/23810>

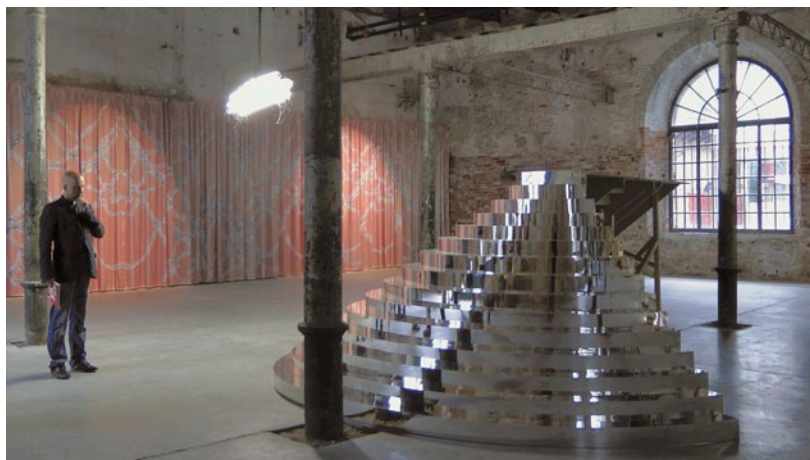
THOMAS HIRSCHHORN
A rezisztencia kristálya
(részlet), 2011
(svájci pavilon)
vegyes technika
© fotó: Rosta József

a lengyel Monika Sosnowska, a Párizsban élő amerikai Oscar Tuazon és az osztrák Franz West egy-egy önálló „pavilon” tervezésére kapott felkérést, amelyek aztán speciális architektúrájukkal és a hozzájuk kapcsolódó művekkel mint egy-egy erőteljes gesztus jelentek meg a biennálén. SONG DONG látványos environmentje – amelynek alcíme „a szegény emberek intelligenciája” – száz darab öreg ruhás-szekrényből épült, melyeket pekingi lakhelye környékén gyűjtött. A szétbontott szekrények első lapjai paravánszerűen kapcsolódnak egymáshoz, a szekrényajtókon át megközelíthető tereket üveges, tükrös, függönyös bútorlapok kerítik körbe. A terem közepén egy ugyancsak bontott faanyagokból épített, pagoda-szerű, fent madárkalitkához hasonló építmény emelkedik, kilátással a környező „udvarokra” és a két befogadott munkára, Ryan Gander miniszobraitra és Yto Barrada naplóira. Song Dong láthatóan kritikával kezeli a fogyasztói társadalmat és Kína rohamos modernizálódását: munkáiban a tradíciók, a régi tárgyak, a személyes emlékek átmentésére törekszik az új, uniformizált világba.

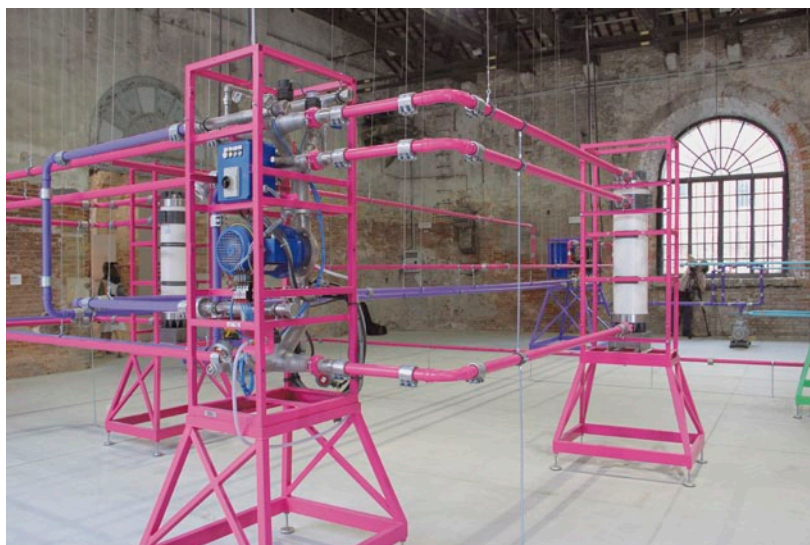
A nyugati típusú fogyasztói társadalom csömörét egyébként szinte zsigeri módon érezhetjük a svájci pavilonban, THOMAS HIRSCHHORN *Crystal of resistance* című installációjában – vagy ahogy ő nevezi: kritikai korpuszában –, ahol tonnányi barna ragasztószalag, más néven Havanna tart össze egy szinte áttekinthetetlen konstrukciót. A szűk járatokon keresztül felfedezhető teret a művész kommentárja nyomán a fényes SZERELEM és a FILOZÓFIA, illetve az árnyékos POLITIKA és az ESZTÉTIKA modelljeként illik értelmeznünk, amellyel a művész egy mind- eddig ismeretlen, a történeti meghatározottságon túllépő művészi formát kívánt létrehozni.⁶ Ugyanakkor a türelmetlen néző szemében a hideglelős mennyiségben felhalmozott és összegányolt műanyag székek, edények, babák, mobiltelefonok, tévék, műperzsák, az alufóliával betekert autóülések, kondigépek, a székekre ragasztott újságok, illetve a tárgyra ragasztott kristályok, a tükrök, az üvegcserepek, egyszóval a fogyasztás napi hordaléka, plusz a fényképek tüntetésekről, zavargásokról, sérült emberekről – nos, mindez együtt elsősorban a túlnépesedő, szemétermelő, intoleráns emberiség apokaliptikus vízióját festi elénk, még ha nem is ez volt a művész kifejezett szándéka.

De vissza a parapavilonokhoz. MONIKA SOSNOWSKA *Antechamber* című, éles szögekkel operáló, csillag alakú, kívülről velencei stílusú tapétával borított térkonstrukciója két művész munkáit fogadta be: a dél-afrikai társadalom változásait 1952 óta dokumentáló, litván származású, nyolcvanéves DAVID GOLDBLATT fotóit és a legígéretesebb fiatal művész díját elnyerő indiai-angol HAROON MIRZA hanginstallációját. A Sosnowskára jellemző, szűkülő terek jól passzolnak Mirza elektromos berendezésekből, fényekből és hangokból komponált, minimalista műveihez (*Sick*, 2011), de sokkal kevésbé Goldblatt hagyományos technikájú fényképeihez, amelyek helyt állnak magukért minden további elidegenítő effektus nélkül is. A fotók Dél-Afrika egyik legsúlyosabb problémájára, a bűnözésre és annak okaira irányítják a figyelmet az ún. „ex-elkövetőkről” a tett színhelyén készült portrékkal és a hozzájuk csatolt személyes történetekkel (*Ex-offenders*), illetve a Johannesburg feketék lakta, falanszter-szerű nyomornegyedeiről készült légiképekkel (*Areals*). Az afrikai kulturális identitás összetettségét szimbolizálják az ugyancsak dél-afrikai NICHOLAS HLOBO nagyméretű, puha szobrai, illetve hímezett képei, melyeknek organikus, dekoratív formáit a művész gumibelsőkből, bőrből, színes szaténszalagokból varrja. A formák és a technika a helyi kultúrában és a dél-afrikai mindennapokban gyökerezik; az érzékeny művek a xhosa nyelv, a kommunikáció, a nemi identitás, a rassz és az etnikum kérdéseit érintik.

⁶ <http://www.crystalofresistance.com/>

MONICA BONVICINI
15 lépés a Szűzhöz, 2011; Vakvédelem, 2009; Rózsaszín függöny, 2002 (ILLUMInazioni kiállítás, Arsenale); szobrok; neoncsövek; nyomott mintás textil
© fotó: Rosta József

AYŞE ERKMEN
Plan B, 2011, installáció
© Fotó: Rosta József

FRANZ WEST, az idei két életműdíjas egyike ugyancsak lehetőséget kapott egy para-pavilon megépítésére: ő saját bécsi konyhájának kifordított változatát ültette át az Arsenale tereibe (*Extroversion*). A zölddel festett retró-mintás falakon több művész (Urs Fischer, Mike Kelley, Sarah Lucas, Gelitin stb.) munkái tekinthetők meg, némelyik eredetileg is West lakását díszíti. A kommentárok hangsúlyozzák, hogy az itt bemutatott művészek West választása és barátsága okán egyfajta szellemi közösséget is alkotnak. Úgy tűnik, ezúttal a tűzhely melege köré gyűlt a West-féle pavilonban is szereplő, 1978-ban alapított, négytagú osztrák GELITIN is, akik fatüzelésű üveghutát üzemeltettek az Arsenale egyik szegletében. Közösségi eseményként tétélezett akciójuk (*Some like it hot*) során bőrkötényes, a szakmai megnyitó napján meztelenre vetkőzött legények szaladgáltak, fűtötték a kemencét, olvastották kohójukban a kiürült üvegparákat és pezsgősüvegeket, majd az olvadt üveget céltalanul a földre folyatták a fűvön piknikező szimpatizánsok előtt, gyakori zenei kísérettel. A meglepett közönség békésen tűrte a néhol bőségre hajló történéseket: „a világ minden sarkából érkezett performerek maguk is zselatinná válnak, hogy fát vágjanak, flörtöljenek, gitározzanak, etessék a 24/7-es kemencét, gyönyörűen önmaguk legyenek és őrizzék a tüzet”.⁷ (Maga az osztrák pavilon ennél konzolidáltabban működött: a Múcsarnokban is látott fiatal MARKUS SCHINWALD munkáit mutatta be, a freudi mélylélektan jegyében nyugtalanító, fetisizista képekkel, terekkel és szimbólumokkal.)

7 „Performers from all over the world become Gelatin to chop wood, flirt, play guitar, feed the furnace 24/7, be themselves beautifully and keep the fire burning.” Lásd még: <http://www.gelitin.net/>

A közönség egyébként jól megfigyelhetően két munkát jutalmazott kitüntetett figyelmével: az egyik CHRISTIAN MARCLAY *The Clock* (2010) című filmje volt, a játékfilmekből összeválogott filmmontázs, mely az aktuális pontos időt mutató részleteket illeszti egymás után a legkülönbözőbb korokban és helyszíneken játszódó filmekből (és aki el is nyerte a legjobb művészeknek járó Arany Oroszlánt). A többek között az idézett 70 műnek köszönhetően szórakoztató és változatos munka a felszín alatt az idő zsarnoki hatalmára is felhívja a figyelmet, mely az ipari társadalmakkal, a kapitalizmussal vette át az irányítást az emberek fölött⁸ – ezt a 24 órás film előtt leragadó nézők is megtapasztalhattak. A másik sikerdarab JAMES TURREL *Ganzfeld (Total field) APANI* című installációja volt, melynek különféle verzióiban mindig jó megmerítkezni, s amely előtt most is hosszú sorokban várakoztak az emberek a rendkívüli fény- és térélmény reményében.

Curiger, mint ismeretes, a velencei helyszín és a cím okán három Tintoretto-festményt is beemelt a kiállításába, alkalmat adván a művészeknek arra, hogy közvetett vagy direkt módon kapcsolatot keressenek Velencével, Tintoretto festményeivel, illetve a fény, a megvilágítás tematikájával (elvieken Turrel is a velencei fényeket idézte meg installációjában). MONICA BONVICINI nagyszabású installációját pedig (*15 steps to the Virgin*, 1552) Tintoretto egyik festménye, *A szűz bemutatása* ihletette, amelynek meghatározó eleme a pompás templomlépcső. Bonvicini fényes borítású konstrukciói, a neonból készült világítótestek, a művész által tervezett függöny a művészettörténeti hagyományt, a manierista pompát és Bonvicini saját korábbi installációit is felidézik, miközben a szereplő nélküli „színház” a szűrős, fémes, hideg anyagokkal, a lépcsőn leöntött szurokkal, az összetört tükörrel az üresség, az idegenség, az agresszió képzeiteit kelti.

A nemzeti színeken induló országok száma idén minden eddiginél magasabb volt, összesen 89 – ha valahol valódi verseny van a nemzetek között, akkor az leginkább a látogatók figyelméért, idejéért zajlik. Az átlagnézőnek esélye sincs, hogy minden egyes palazzót és szigetet felkeressen, így talán a legjobb taktika, ha nem akarunk mindent látni, de az arra érdemes műveknek kicsit nagyobb figyelmet szentelünk. Minden bizonnyal sokaknak emlékezetes marad idén a török AYŞE ERKMEN *Plan B* című, egy egész termet betöltő installációja az Arsenáléban. A színes csövekből és szerelvényekből épített, a kanális vizét ivóvízzé desz-

8 Emlékezzünk meg itt a minden konceptuális ötletet elsőként megvalósító, de mégis szinte teljesen ismeretlen német Timm Ulrichs filmjéről, aki különféle VÉGE fócimekből vágta össze saját filmjét, majd a szöveget szemhéjára tetováltatta.

tilláló szerkezet, amely működő berendezésként és bonyolult tér-struktúráként egyszerre rafinált és látványos, és amely – bár a vízre épült városban száz százaléig helyspecifikus, ugyanakkor – globális problémát is érint. (A cím egyébként arra utal, hogy az „A terv” szerint a megtisztított vizet meg is ihatták volna a látogatók, ám a szükséges engedélyek hiányában azt vissza kell engedni a csatornába, így aztán a művész szerint a hiábavaló erőfeszítés „annyira utópisztikus, hogy szinte már humoros”.⁹)

A high tech és a globális kérdések kapcsán ide kívánczik az amerikai pavilon, ALLORA & CALZADILLA *Gloria* című kiállításának ismertetése is. A Puerto Ricóban élő, amerikai-kubai művészpáros a velencei biennáléra hat új, egymással összefüggő, rendkívül hatásos munkát hozott létre. Az épület elé egy felfordított, soktónnás harckocsit állítottak, hernyótalpához modern futópádot applikáltak (*Track and field*), amelyet időről időre egykori amerikai olimpiikonok hoznak mozgásba; a sivatagi harchoz színezett hatalmas jármű kerekei hangos csikorgással forognak az edzések ideje alatt. A pavilonba lépve egy szoláriumban fekvő klasszikus stílusú, fekete színű szobrot pillantunk meg (*Armed freedom lying on a sunbed*), amely a washingtoni Capitolium tetején látható hatméteres női szobor kicsinyített mása. Az 1850-es években tervezett, eredetileg a „háborúban és békében diadalmas szabadságot” megjelenítő allegorikus alak sisakot visel, jobbában kardot, baljában pajzst és a győzelmet jelképező babérkoszorút tart. Az amerikai unióra utal számos attribútuma: az US feliratú ruhacsat, a pajzs címeres díszítése, a csillagos fejdísz, a sas, a vállára vetett indián takaró,¹⁰ ugyanakkor eredeti környezetéből kiszakítva, a napágy kék fényében akár a túlzásba vitt szoláriumhasználat bizarr, szénné égett áldozatának is vélhetnénk. Talán még különösebb első pillantásra a másik két plasztika: két amerikai légitársaság business osztályon használatos ülése, illetve azok valóságos, fából faragott, színezett változata, a státuszszimbólumot jelentő ágygal, illetve kihajtható tévével. Az ülések tetején válogatott amerikai tornászok

9 <http://www.ayseerkmen.com/>

10 http://en.wikipedia.org/wiki/Statue_of_Freedom

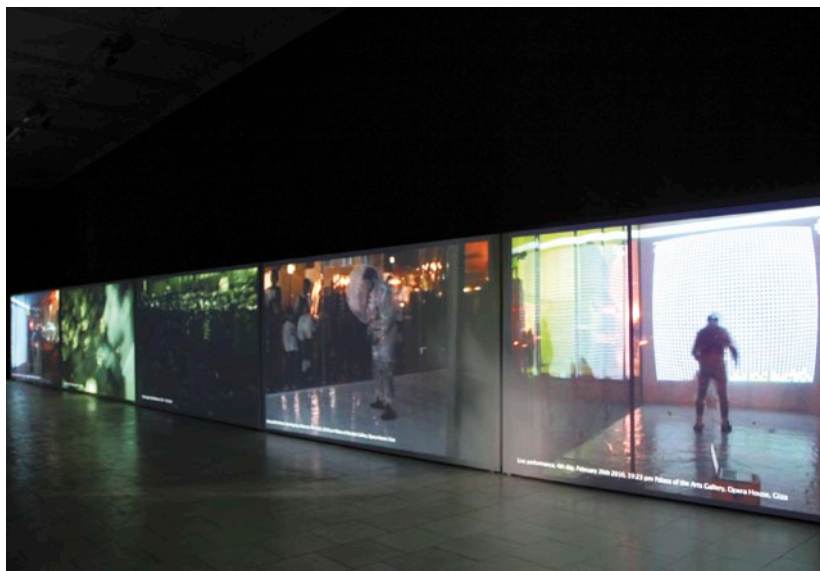
ALLORA & CALZADILLA

Gloria / Hernyótalp és harctér, 2011 (az Egyesült Államok pavilonja)
katonai tank, futópáda, performansz, © fotó: Rosta József

mutatnak be időnként szertorna gyakorlatokat (*Body in flight*) eredeti, kék-fehér-piros olimpiai dresszükben. A komplex kiállításhoz egy 21 perces film is készült egy Puerto Rico-i, egykor az amerikai hadsereg által ellenőrzés alatt tartott szigeten (*Half mast/Full mast*). Az egymás alá vetített két képet a bal oldalon látható rúd köti össze, melyen időről időre fiatal férfiak függeszkednek vízszintesen, eleven zászlóként. Végül a záróakord, az *Algoritmus* című installáció: a bankautomata által vezérelt orgona, mely a vállalkozó szellemű látogató tranzakciója után Jonathan Bailey zeneszerző egyik kompozícióját szólaltatja meg véletlenszerűen, orgonamuzsikával kísérve a pénzfelvételt. A nem kis költséggel és szervezőmunkával előállított mega-produkció elgondolkodtató és egyben provokatív is: miközben az amerikai világhatalmat, a pénzt, a militarizmust, a sportot, az olimpiát, a nemzeti érzéseket és szimbólumokat, valamint ezzel összefüggésben a testet (katona, sportoló, bankár, fogyasztó stb.) is vizsgálja és kritika tárgyává teszi, lehengerlő megjelenésével éppenséggel az Egyesült Államok politikai és gazdasági erejét is demonstrálja a Velencei Biennálén.

Az egyiptomi pavilon az egyik pozitív ellenpélda lehet, ha az aktuálpolitikai kérdésekhez kötődő, mégis hiteles művet keresünk, mely a nemzet iránt érzett felelősségről, a közös cselekvésről és a bátorságról szól. Az egyiptomiak az év

AHMED BASIONY (1978–2011)
30 nap futás a térben, 2011 (egyiptomi pavilon), multimédia installáció
© Fotó: Rosta József

DAVID PÉREZ KARMADAVIS
Komplett struktúra, 2010, (latin-amerikai országok pavilonja), színes videó hanggal, 5' 40"
© Fotó: Rosta József

STEILOS FAITAKIS
Bevezető szimfónia, 2011 (dán pavilon), latex, akril, sprayfesték, 4,67 × 20,02 m
© Fotó: Rosta József

eleji kormányellenes tüntetések során életét vesztett fiatal művésznek, AHMED BASIONYNAK állítottak emléket, aki utolsó Facebook-bejegyzésében így ír: „Fel kell fegyveroznünk magunkat, ha egy forradalomban veszünk részt: kell egy üveg ecet a könnygáz legyőzéséhez, védőmaszk és kendők az ecet belélegzéséhez, önvédelmi spray, sportcipő, Pradoral tabletták, étel és ital... Tilos erőszakosan fellépni a biztonsági erőkkel szemben vagy inzultálni őket. Tilos a vandalizmus is, ez a mi országunk. Hozz egy kamerát magaddal; ne félj és ne légy gyenge. ... Ha ők háborút akarnak, mi békét. Csak vissza szeretném szerezni a nemzetem méltóságát.”¹¹ Az ötcsatornás videóinstalláció Basiony 2010-es nyilvános performanszának (*30 Days of Running in the Space*) felvételeit kombinálja a művész vágtatlan felvételeivel, amelyeket a Tahrir téren készített 2011. január 25. és 27. között.¹² Az interaktív multimédia-projekt felvételei az átlátszó „úrhajósruhába” öltözött, bedrótzott, videófal előtt futó Basionyról random módon váltakoznak az általa készített, a demonstrációt rögzítő képekkel. Az installáció elemi hatása többek között a hangeffektusokból, a futás és a tömeg által keltett zajok konstans morajából fakad, mely folyamatosan egyfajta izgalmi állapotot tart fenn, így a háttértörténet ismerete nélkül is erőteljes művet hoz létre. Az Arsenale egyik csarnokában bemutattott latin-amerikai válogatás is elsősorban a videómunkákra koncentrált. A bicentenárium kapcsán számos művész dolgozta fel Latin-Amerika történetét és foglalkozott a függetlenséggel, a valós és mentális határokkal, a szabadságjogokkal, a nemzet vagy a nyelv kérdéseivel. ALEXANDER APÓSTOL filmjében a caracasi szegénynegyed lakóival olvastatja fel angol nyelven Simón Bolívar, a dél-amerikai függetlenségi mozgalom atyjának leveleit (*La Carta de Jamaica*, 2009),¹³ míg az argentin LETICIA EL HALLI OBEID a szabadságharcos elképzeléseit veti össze a jelen helyzettel (*Dictations*, 2009). DAVID PÉREZ KARMADAVIS *Estructura Completa*, 2010 című rövidfilmje¹⁴ a legtömörebb: egy vak dominikai férfi az ölében cipel egy lábak nélküli

¹¹ „It is necessary to be fully equipped while participating in the revolution: a bottle of vinegar to overcome the tear gas, protective masks and tissues to inhale vinegar, self-defense sprays, athletic shoes, Pradoral tablets, food and drinks... It is prohibited to use violence against security agents and to insult them. Vandalism is also forbidden for this is our country. Bring a camera with you and don't be afraid or weak.” Lásd: Shady El Noshokaty : *Ahmed Basiony. At the frontline of the arts and revolution*. http://universes-in-universe.org/eng/nafas/articles/2011/ahmed_basiony

¹² A mindössze 32 éves Basionyt, a digitális hanginstallációkkal kísérletező, az új médiumok iránt elkötelezett, workshopokat szervező és egyetemen tanító fiatal művészt és édesapát január 28-án a Tahrir téren lőtték le a mesterlövészek.

¹³ Érdekes adalék, hogy Simón Bolívar hamvait nemrégiben Chavez elnök exhumáltatta, mert úgy vélte, hogy nem tudóvészben, hanem merénylet áldozataként halt meg. A vizsgálatok ezt nem igazolták.

¹⁴ Megtekinthető: <http://vimeo.com/28311549>

THOMAS KLIPPER

A forradalmian szabad beszéd pavilonja (részlet), 2011 (dán pavilon)
 installáció, vegyes technika, 20 x 12 x 6 m, © Fotó: Rosta József

haiti nőt, aki látását kölcsönzi neki, így ketten együtt alkotnak egy „komplett struktúrát” a túléléshez.

Végül néhány szó a dánok *Speech matters* című kiállításáról, amely a nemzeti reprezentáció kérdését talán a legradikálisabb módon gondolta végig. A Danish Arts Council egy Brüsszelben élő görög kurátort, KATERINA GREGOST kért fel, hogy „egy globális perspektívájú, nemzetközi érdeklődést keltő, innovatív és a széles közönséghez szóló” kiállítást rendezzen. A kurátor gyakorlatilag egy önálló nemzetközi kiállítást rendezett a szólásszabadság témája köré, melynek csak az apropója egy speciális dán probléma – amennyiben a Mohamed-karikatúrák és az általuk keltett politikai, kulturális vihar annak tekinthető. A tizennyolc művész közül mindössze két „valódi” dán találunk, a többiek palesztin, iráni, amerikai, holland, görög, német, cseh, kínai művészek. Gregos tanulmányában kitér a cenzúra és mindezekelőtt az öncenzúra jelenségére,¹⁵ a „poszt 9/11” szituációra,¹⁶ az egyének és a közösség szabad-

15 Lásd Pécs és a Páva esetét: http://index.hu/belfold/2011/08/25/pava_zsolt/

16 A 2001. szept. 11-i terrortámadások után az amerikai szövetségi kormány többek között felhatalmazást kapott arra is, hogy ellenőrizze a telefonbeszélgetéseket, e-maileket és az Internetet.

ságjogainak korlátozására, de foglalkozik a vallási és politikai tabukkal illetve az olyan aktuális jelenségekkel is, mint a cenzúra Oroszországban, az Internet korlátozása Kínában, a magyar sajtótörvény vagy a WikiLeaks botrány. A művek a legváltozatosabb eszközökkel közelítik meg a témát: a pavilon homlokzatán a korábban street artos STEILOS FAITAKIS bizánci stílusú, hat epizódból álló falfestménye látható (*Imposition Symphony*, 2011), történetekkel – többek között – a 2008-as görög megmozdulásokat dokumentáló fényképészről, Maórol és a kulturális forradalomról vagy a Holokausztról. Az amerikai SHARON HAYES impozáns hangfelvételt gyűjteményét állította ki politikusok 1948 és 1984 között kiadott beszédeiből (*An Ear to the Soods of Our History*, 2011), köztük Winston Churchill, Martin Luther King, Angela Davis, John F. Kennedy beszédeivel. A legdirektebb módon aktivista a német THOMAS KLIPPER installációja, a *Pavilion for Revolutionary Free Speech*: a pavilonhoz toldott önálló kis építmény, egy újabb, speciális funkciót betöltő para- vagy parazita-pavilon, ahol bárki belekiálthatja mondanivalóját egy hatalmas hangszóró tölcserébe, s ahol ezen túl a témába illő események előadások és előadások zajlanak.¹⁷ Az építmény padlóján fába metszett portrékat látunk: politikusokét,¹⁸ újságírókét, a művész és Bice Curiger portréját, továbbá egy szórólapon olvashatjuk, ki hogyan viszonyul a szólásszabadság, az emigránsok vagy az arabok kérdéséhez.

„If liberty means anything at all, it means the right to tell people, what they do not want to hear” – zárják George Orwell szavai a katalógust és ezt a rövid összefoglalót is.¹⁹

17 A 2011. június 24-25-i workshopon fellépett Regina Wamper szociológus, Salah Mathnani újságíró, Tamás Gáspár Mikós filozófus és a Salong elnevezésű müncheni diákcsoport.

18 Orbán Viktor és Magyarország a médiatörvénnyel hívta fel magára a művész figyelmét: „His government issued a highly controversial new media law, reinstalling state censorship, threatening journalists and editors with high fines in case of so-called ‘mbalanced writings’”, vagyis: „kormányja léptette életbe a nagyon ellentmondásos új médiatörvényt, mely visszahozza az állami cenzúrát, megbírságolva az újságírókat és szerkesztőket az úgynevezett ‘kiegyensúlyozatlan írások’ esetén”.

19 „Ha a szabadság egyáltalán jelent valamit, akkor azt a jogot jelenti, hogy az embereknek elmondjuk azt, amit nem akarnak hallani.”